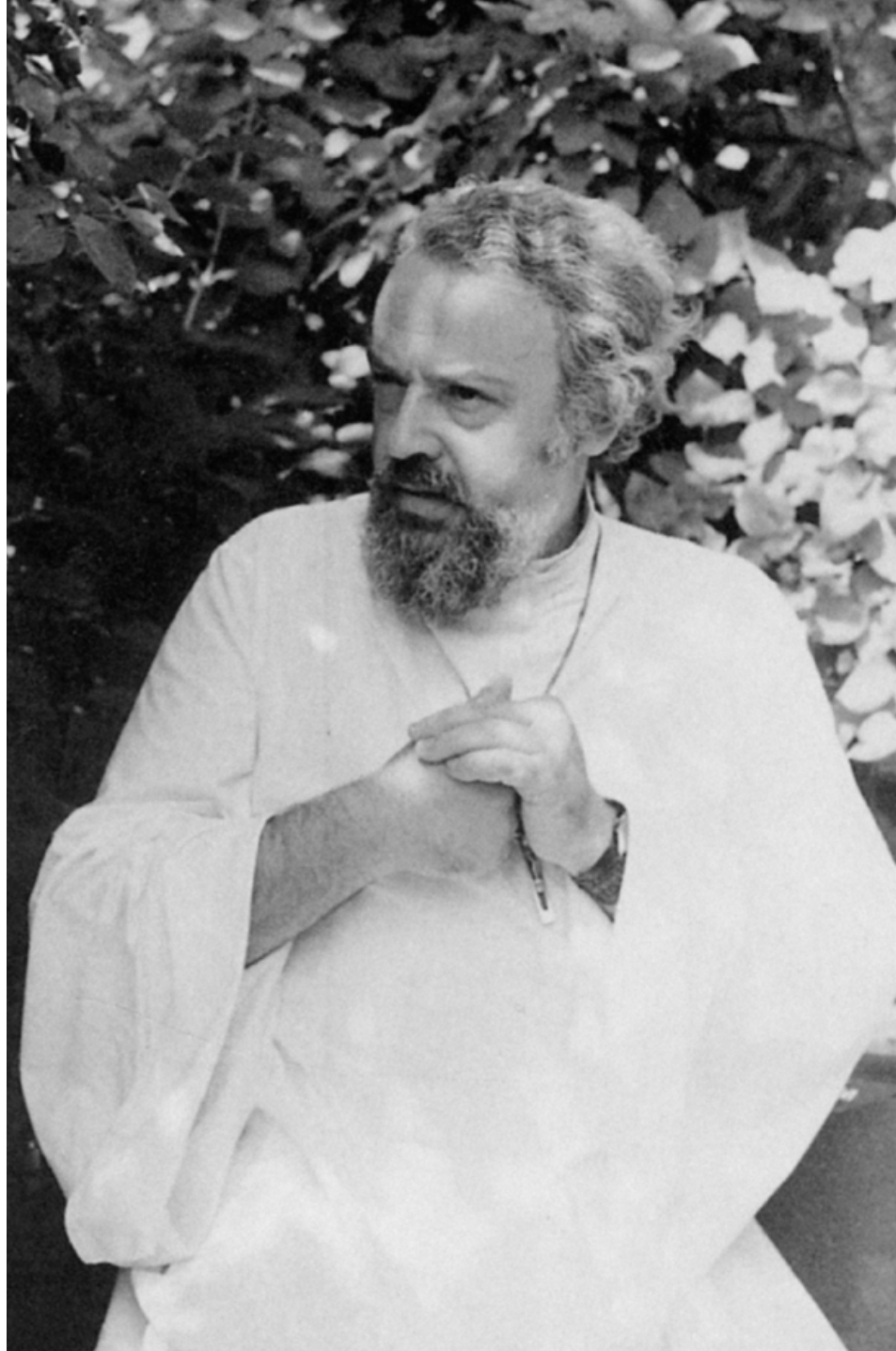

Alexandr Meň
Rozbít led
Křesťan ve společnosti

Triáda

Triáda

Alexandr Meň
Rozbít led
Křesťan ve společnosti

Alexandr Meň

Triáda

Rozbít led

Křesťan ve společnosti

(výbor z díla)

Přeložily Františka Sokolová,
Teresie Cvachová a Tatjana Podhájecká

© Fond imeni prot. Aleksandra Menja, 2018
© Nakladatelství Triáda, 2018
Introduction © François Rouleau SJ, 1991, 2018
Translation © Františka Sokolová,
Teresie Cvachová, Tatjana Podhájecká, 2018
Epilogue © Jakov Krotov, 2018
Photo © A. Lichačeva, 1998
ISBN 978-80-7474-227-9
ISBN (PDF) 978-80-7474-322-1
ISBN (ePub) 978-80-7474-323-8
ISBN (mobi) 978-80-7474-324-5

Více informací o vydaných knihách otce Alexandra Meně
a aktivitách Fondu otce Alexandra Meně na internetové adrese
www.alexandrmnen.ru

V mládí jsem často slýchal od starších, že k tomu, abychom lidi zaujali, stačí mít živou víru. Částečně jsem s nimi souhlasil, přesto jsem ale dobře chápal, v čem je naše doba odlišná. V dobách prvních apoštolů byla většina jejich posluchačů víceméně nábožensky založená. Nyní zaměnila víru nevíra, ateismus, navíc ještě podpořený sekulárními mýty.

Bylo zapotřebí nejprve rozbít led, najít nový jazyk pro kérygma, zvěstování, a uvést hlásání Božího slova do souladu s otázkami, které dnes lidi znepokojují.

(Ze vzpomínek na studentská léta)

Úvod

V roce 2000 proběhlo téměř nepozorovaně desáté výročí zavraždění ruského pravoslavného kněze Alexandra Meně (22. ledna 1935 – 9. září 1990), muže, který jako první v sovětském Rusku začal systematicky šířit náboženskou vzdělanost a propagovat ekumenismus. V Praze jsme toto jubileum oslavili v říjnu 2000 večerem v České křesťanské akademii, kde kromě dokumentárního filmu a četby z překladů Meňových textů vystoupil s přednáškou Meňův žák, historik, novinář a dnes pravoslavný kněz Jakov Krotov.

Meně, který se narodil v židovské rodině, vychovávala jako křesťana v době Stalinova teroru jeho matka, křesťanská konvertitka, a příslušníci ruské podzemní („katakombální“) pravoslavné církve. Mezi jeho tajnými učiteli byli mnozí vynikající teologové, z nichž někteří prožili stalinské lágry. Vlivem této výchovy se Meň vlastně už od dětství připravoval na kněžské povolání, aby je mohl vykonávat, až k tomu nastanou vhodné podmínky. Systematicky proto sháněl literaturu a soukromě studoval vše, co pro něho bylo dostupné, aby byl připraven splnit svůj úkol – podle svých vlastních slov – „jako šíp na napjaté tětívě“.

Jeho zájmy, nadání a schopnosti byly všestranné. Zajímala ho biologie, její studium však nesměl dokončit z ideologických důvodů: pro aktivní účast na bohoslužbách. To bylo pro něho šťastné řešení: stal se totiž jáhnem a začal pracovat v duchovní správě na různých venkovských farách. Dálkové studium bohosloví absolvoval zrychleně, protože všechny předměty již dávno ovládal. Stal se venkovským knězem (až na sklonku života farářem) a také jím zůstal. Stále si doplňoval své mnohostranné vzdělání a dostávalo se mu v tom pomoci ze zahraničí; moderní teologickou literaturu mu obstarávali zejména katolíci. Meňova pastorační činnost byla zaměřena na prosté venkovské lidi, s nimiž si dobře rozuměl, ale svým

způsobem vyjadřování byl blízký všem společenským vrstvám; zejména přitahoval intelektuály, kteří za ním na vesnici dojížděli, a mnozí, zejména mladí lidé, se stali křesťany. Mezi jeho farníky patřila například Naděžda Mandelštamová. Meň byl věrný pravoslaví a přitom zastával a propagoval ekumenické myšlenky. Jeho žáci byli vedeni k otevřenosti, snášenlivosti a studiu.

Meň se nikdy politicky neangažoval natolik, aby byl zatčen, byl velmi opatrný. Přesto byl samozřejmě pod dohledem a vězení mu hrozilo. V časopisech socialistických zemí uveřejňoval krátké články od roku 1959. Teprve v době Gorbačovovy „perestrojky“, přesněji na jejím konci, mu bylo dovoleno cestovat do zahraničí a publikovat tam pod svým jménem. Konečně mohly začít vycházet také doma v Rusku jeho nejvýznamnější spisy, které tam dříve vyjít nemohly. – V cizině vycházely jeho knihy od roku 1969 pod pseudonymy (v Bruselu v nakladatelství Žizň s Bogom jako Emmanuil Světlov, Andrej Bogoljubov, v Německu v časopise *Stimme der Orthodoxie* vycházely jeho články od roku 1976 též pod pseudonymem A. Theognostov). V Bruselu bylo vydáno mnoho jeho prací, zvláště nejvýznamnější z nich – několikavazkové dějiny světových náboženství *Hledání Cesty, Pravdy a Života* a život Kristův pod názvem *Syn člověka*. Dnes jsou již přetištěny v Rusku, kde se po jeho smrti přes překážky a nevybíravé ataky na Meňovu osobu ze strany „temných sil“ (m.j. ničení jeho knih) obětavě pokračuje ve vydávání jeho rukopisů a přepisu přednášek a promluv z magnetofonových záznamů. V roce 2002 vyšlo v Moskvě i jeho poslední velké dílo, biblická encyklopedie (viz Vybraná bibliografie, s. 271).

V době oslav milénia křesťanství v Rusku (1988) se Meň stal náhle populárním. Byl to tehdy snad jediný představitel pravoslaví v Rusku, který pro své vzdělání, řečnické umění, otevřenost a apoštolskou horlivost dovedl promluvit k širokým vrstvám obyvatel srozumitelně a moderně, kdo dokázal přesvědčivě objasňovat křesťanské učení a reprezentovat svou církev důstojně a otevřeně. Přes noc se stal hvězdou, protože měl přístup do sdělovacích prostředků. Zvali ho do škol, nemocnic, klubů. Založil také novou laickou pravoslavnou vysokou školu. Jako kdyby tušil, že mu již nezbývá mnoho času, usiloval téměř horečně o to, aby i v ruské pravoslavné církvi nastalo

„aggiornamento“. Děsil se představy, že by pravoslavlí mohlo být zneužito k politickým cílům jako ideologie vyplňující myšlenkové vakuum po pádu sovětského impéria. Bestiální vražda tohoto kněze (byl zabit sekerou 9. září 1990 na cestě k vlaku na ranní bohoslužbu) dosud nebyla a asi už nebude vyšetřena.

Meň byl nadaný teolog, vědomě však dal před vědou přednost pastorační činnosti a popularizování křesťanství v tom nejlepším slova smyslu: „Lidé u nás potřebují především chleba, prostou stravu, a tak pracuji v této ‚pekárně‘. Po mně možná přijdou lidé, kteří budou péci koláče. Mým úkolem je dát lidem chléb,“ prohlásil roku 1990 v jednom interview.

V předkládaném výboru chceme ukázat Meňovo dílo v jeho rozmanitosti. Jsou zde i dvě teologické stati: Člověk v biblické axiologii a teze referátu K otázce mesianistické eschatologie sv. Pavla v souvislosti s prvotním hlásáním evangelia. Dále pak modlitby, kázání, ukázky z knih o Kristu a svatých, veřejné i ilegální přednášky, odpovědi na dotazy posluchačů, interview aj.

Nejvíce překladů Meňových spisů vyšlo ve Francii. Meň vyšel i v angličtině, polštině, ukrajinštině, španělštině a v jiných jazycích. Největší úspěch má jeho zpracování Kristova života *Syn člověka*, a to mezi katolíky, zejména v Latinské Americe. Vypadá to kuriózně, ale Meň sám měl vztah i k těmto zemím, byla to afinita křesťana žijícího ve světovém impériu, přemýšlejícího o činnosti otce Bartolomé de las Casas a dalších španělských misionářů Ameriky. Sám také přeložil román Grahama Greena z prostředí mexické revoluce *Moc a sláva* a napsal k němu předmluvu. Soudíme, že kniha *Syn člověka*, přeložená již do mnoha jazyků, by měla vyjít i v češtině, a my z ní v našem výboru uvádíme ukázkou.

Dnes se často hovoří o tom, že Česká republika patří mezi misijní země. Náš český výbor vznikl s úmyslem přispět k šíření ekumenismu, který je dnes všude, a zejména v Rusku tolik ohrožen. Snažíme se ukázat a přiblížit čtenáři hodnoty Meňovy apoštolské činnosti a autenticky žité pravoslavné praxe. Doufáme, že u křesťanů i u lidí stojících mimo církev najde odezvu hlas tohoto muže, který přes naprosto neuvěřitelné podmínky správně viděl, správně se rozhodoval a věnoval všechny síly službě Kristu, své církvi a lidem.

Jeho nezdar je pouhým zdáním nejen ve vyšším slova smyslu; přes tvrdé a zcela nestoudné odsuzování jsou jeho spisy

vydávány dále ve velkých nákladech, vycházejí i knihy, které vznikly přepisem magnetofonových záznamů jeho přednášek a promluv. Ve farnosti Novaja Děrevňa byl postaven nový chrám podle jeho představ s moderním pastoračním střediskem a knihovnou. Bohužel se temným silám podařilo jako tak často v dějinách jeho vlasti násilně zpomalit chod „dějin“. Meň ale i nadále působí jako apoštol ve své vlasti i jinde a učí přinášet trpělivě, obětavě a ochotně radostnou zvěst lidem s křesťanstvím zcela neobeznámeným, i když žijí v historicky křesťanských zemích.

Františka Sokolová

Předmluva

V neděli ráno dne 9. září 1990 byl sekerou zavražděn otec Alexandr Meň, když vyšel z domova na vlak, kterým měl jet do svého farního chrámu ve vsi Novaja Děrevňa poblíž města Puškino, vzdáleného asi čtyřicet kilometrů od Moskvy.

Alexandr Meň se narodil 22. ledna 1935, tedy v době vrcholícího stalinského teroru, v rodině patřící k moskevské inteligenci. Jeho otec, inženýr chemie, a jeho matka byli Židé. Matka, která konvertovala k pravoslaví, dala dítě pokřtít v téže době jako sebe. Chlapec výborně absolvoval střední školu a poté začal studovat na přírodovědeckém institutu v Moskvě, který byl později přestěhován do Irkutsku. V Irkutsku nedostal Meň koncem studií diplom absolventa, jelikož vedení školy bylo známo jeho náboženské přesvědčení.

Od časného mládí Meň toužil stát se knězem, soudil však, že mu v jeho budoucím povolání bude na prospěch laické vzdělání; jeho ideálem vlastně bylo věnovat se současně náboženství i vědě jako Teilhard de Chardin. Jelikož mu vědecká dráha byla uzavřena, s rozhodností se orientoval na kněžství. Roku 1956 se oženil, v roce 1958 byl vysvěcen na jáhna a v roce 1960 na kněze. Dálkově studoval seminář v Leningradě a potom bohosloveckou akademii v Zagorsku. Jeho přírodovědecké vzdělání stejně jako požadavky kladené sovětským režimem na vědu vedly k tomu, že vztah vědy a víry zaujímá u Meně důležité místo v jeho úvahách a soukromém bádání, které je však rovněž nerozlučně spjato s jeho prací evangelizační a s pastorační činností.

Meňova pastorační činnost byla už od počátku dílem člověka s vřelým srdcem, vstřícného k lidem a otevřeného všemu, co přináší a tvoří lidský život. Navíc tuto činnost prováděl způsobem účinným a zároveň nenápadným. Charakteristická je pro něho jak příkladná odvaha, tak pozoruhodná opatrnost – v tomto smyslu lze říci, že se beze zbytku řídil radou evangelia

„budte prostí jako holubice a opatrní jako hadi“. Výsledkem této práce nebylo nic menšího než opravdová obnova křesťanského života, života ve farnosti. Jeho činnost velkou měrou přesahovala rámec malých farností, do kterých byl vždy vyká-
zán, a kde byl navíc podřízen svému nadřízenému; vždyť hlavou své farnosti byl jmenován až na konci života.

V čem spočívá tajemství tohoto díla, jakých prostředků užíval při svém apoštolátu? Meň vytvářel malé skupinky, které se věnovaly společné meditaci a modlitbě a v nichž se scházeli noví konvertité. V těchto skupinách bylo vzhledem k pronásledování zapotřebí velké opatrnosti a zároveň bylo nutné předávat víru evangelia druhým: každý, kdo patřil k „duchovním dětem“ otce Alexandra, věděl, že musí udělat vše, co je v jeho silách, aby přispěl ke vzniku nové skupiny, v níž se lidé budou snažit žít jako bratři, kteří si navzájem pomáhají v duchovní i praktické oblasti. A tak se jako jakási duchovní infekce nepřestával šířit vliv křesťanství, a to nejen mezi univerzitní a intelektuální mládeží, ale i v nejrůznorodějších prostředích.

Z duchovního hlediska měly tyto skupiny jeden charakteristický znak: snahu o věrnost pravoslaví, avšak s ekumenickou otevřeností. Členové skupin měli a mají výrazně vyvinutý smysl pro jednotu církvi, zvláště pro základní jednotu církve západní a východní, které jedna bez druhé nemohou existovat. Takový postoj byl v Rusku něčím do značné míry novým.

Vedle tohoto každodenního přímého apoštolského působení tu byla ještě druhá, intelektuálnější forma apoštolátu. V málo příznivých podmínkách a často s velice omezenými materiálními prostředky tvoří otec Alexandr významné dílo. Napsal patnáct knih a stovky článků (mnohé vyšly v Časopise Moskevského patriarchátu /Žurnal Moskovskoj patriarchii/); jeho poslední dílo, svého druhu biblická encyklopedie v mnoha svazcích, zůstává zatím v rukopise. [Vyšla roku 2002 – pozn. překl.] Připomeňme, že značná část Meňova díla vycházela v Bruselu, nejprve pod pseudonymy Andrej Bogoljubov a Emmanuil Světlov. Tyto katechetické a apologetické spisy se točí okolo dvou pólů – Bible a vědy. Tak spatřil světlo světa šestidílný soubor *Hledání Cesty, Pravdy a Života*, dílo, které chce lidem přiblížit neustálé náboženské hledání lidstva. Druhý okruh spisů se týká křesťanské víry: *Syn člověka* (život Kristův) a *Nebe na zemi* (kniha o východní liturgii); tyto knihy jsou psány pro lidi,

kteří neprošli náboženskou výchovou a kterým je třeba převyprávět jazykem dnešní doby věčné poselství evangelia.

V tomto apoštolském díle teologa se nám odhaluje intelektuální odvaha otce Alexandra a jeho přesvědčení, že tradiční křesťanské myšlení dokáže zodpovědět otázky člověka, který prožil intelektuální a morální katastrofu specifickou pro sovětskou společnost. Nám západním čtenářům dávají spisy otce Alexandra vynikající příležitost pochopit dobře to, čím byla a čím do značné míry doposud zůstává sovětská mentalita: nejen dogmata, ale i výchova celého systému; nejen teorie, ale i předsudky občana, který prošel výchovou v Sovětském svazu. Zbavení oficiální stereotypní hantýrky vidíme před sebou reálné problémy sovětského člověka, na něž se otec Alexandr snaží najít vhodné odpovědi. Stojíme tu před úzkoprsostí a dogmatičností, typickými pro sovětský svět.

Dílo otce Alexandra je tedy diptych: přímá pastorační činnost a pastorační činnost intelektuální. Nelze je od sebe oddělit, protože obě vycházejí z téže apoštolské péče. Meň by byl býval schopen vykonat mnohem teoretičtější dílo, kdyby pracoval výhradně v intelektuální oblasti. Jeho dílo je však dílem muže církve: řídí se naléhavostí evangelizační práce.

Bilance této dvojí činnosti je pozoruhodná. Meňův přítel Yves Hamant píše: „Otec Alexandr byl bezesporu největším šířitelem evangelia v současném Rusku. Pokřtil tisíce dospělých i mladých lidí. Nelze zjistit, kolik lidí našlo při četbě jeho knih cestu k Pánu. ... Byl přítelem a někdy také duchovním otcem nejlepších představitelů kultury a vědy v Sovětském svazu.“

Meňova apoštolská činnost se nedala dlouho utajit, nemohla ujít pozornosti představitelů moci; musela je zneklidňovat. První vážné znepokojení nastalo v roce 1970. Příčinou zásahu mocenských orgánů byly patrně Meňovy knihy vydané rusky v cizině, v bruselském vydavatelství Žizň s Bogom (Foyer oriental chrétien): tehdy byl otec Meň poslán do jiné farnosti (Novaja Děrevňa). Další alarm roku 1980 byl již vážnější. Dne 1. listopadu 1979 byl zatčen otec Gleb Jakunin a 15. ledna 1980 otec Dmitrij Dudko. Očekávalo se i zatčení otce Alexandra. Nedošlo k němu díky veřejným i soukromým intervencím jeho přátel na Západě i Výboru na obranu Gleba Jakunina a Dmitrije Dudka.

Avšak perzekuce nastala znovu a bylo velkým překvapením, že otec Alexandr nebyl zatčen v roce 1984. KGB tehdy hledala záminku, aby ho poslala do gulagu. Byl téměř denně předvoláván k nekonečným výslechům. A opět v roce 1986: byl hrubě napadán v sovětském tisku, zejména v deníku Trud. Tehdy poslali z Francie představitelé pravoslavné církve, církví protestantských a církve katolické protestní dopis sovětským představitelům (konkrétně Charčevovi). Otec Alexandr byl velice znepokojen, uvězněn však nebyl.

Zlost sovětských mocipánů byla, popravdě řečeno, pochopitelná, podíváme-li se na věc z jejich hlediska. Ne že by otec Meň byl politický bojovník – to se mu za vinu klást nedalo. Bylo to ale ještě něco horšího: křesťan, který ví, že kompromis mezi komunistickou ideologií a křesťanskou vírou není možný. Toto přesvědčení nebylo proklamováno provokativním způsobem, Meň je však dával najevo svou činností pastorační i spisovatelskou: pevně a nedvojsmyslně odhaloval ubohost a faleš sovětského myšlení, morálky, života. To se nedalo prominout.

Podle oficiální verze má být smrt otce Alexandra chápána jako obyčejný zločin spojený s banditismem. Tato verze je ovšem těžko přijatelná – zmizela jeho aktovka s dokumenty, ale nebyl mu uloupen ani jeho pektorální kříž, ani jiné cenné předměty. V souvislosti s vraždou bylo zmiňováno i integristické a antisemitské hnutí Pamjať, které má takovou pověst, že by bylo nasnadě mu tento zločin připsat. Zdá se však, že je vskutku třeba hledat dále a výše; mnohé tomu nasvědčuje.

Otec Alexandr byl zavražděn sekerou, a to zezadu. V Moskvě je nemálo lidí, kteří dovedou zacházet s revolverem i nožem. Bylo však zapotřebí, aby vražda otce Alexandra byla vraždou ritualizovanou: byl potrestán jako zrádci ve staré Rusi – zbraní, kterou ruský lid používal proti nepříteli, cizinci, okupantovi.

Alexandr Meň byl horlivým ctitelem pravoslaví a byl velmi přísný ve své úctě k hierarchii své církve, k jejím zákonům a její tradici. Současně byl ve svém pravoslaví otevřený, a zvláště byl otevřený katolicismu: věřil se Solovjovem, že může být jen jediná církev na Východě i na Západě, přestože jsou dočasně od sebe odděleny. Nejenže byl otevřen katolicismu, byl také velmi zaujat snahou o znovunalezení židovských kořenů křesťanské víry, jelikož si dobře uvědomoval, že je to jedna z pod-

mínek ortodoxie (v kterémkoli smyslu tohoto slova). Tolik narušujících postojů!

Narodil se právě v době vražedných stalinských čistek a stal se knězem v období vrcholící chruščovovské perzekuce. Byl zavražděn na vrcholu „perestrojky“ – to nám jakoby něco říká o mezích této činnosti, kterou prováděla sovětská moc možná zoufale, zato velice vytrvale pro záchranu režimu a udržení moci. Je-li totiž skutečně pravda, že sovětský občan vidí svobodu, která se mu dává, jako něco pro sebe neslýchaného, potom jde o svobodu, jejíž meze sovětský režim hodlá neochvějně hlídat.

S otcem Alexandrem získalo Rusko opravdu nového mučedníka. Jeho oběť nám znovu připomíná, že ještě dnes se v Rusku může snaha žít naplno podle evangelia trestat smrtí.

François Rouleau SJ
(leden 1991)

Z textů posledního období života

Základní principy křesťanství podle slova Božího a církevní tradice (Credo)

V souvislosti s miléníem křesťanství v Rusku jsem byl často žádán o stručnou odpověď na otázku, v čem spočívají základní principy křesťanství. Nebylo snadné zformulovat je tak, aby člověk nezacházel do detailů církevní dogmatiky a etiky. Proto si můj pokus nemůže činit nárok na zevrubný výklad tohoto tématu. Teze jsou vyloženy pokud možno stručně a zhuštěně a opírají se jen o Písmo. Charakterizoval bych je především jako osobní vyznání víry.

Křesťanství není „ideologie“, abstraktní doktrína či zkosnatělý systém obřadů. Radostná zvěst vstoupila do světa jako dynamická síla, zahrnující všechny stránky života a otevřená všemu, co Bůh stvořil v přírodě i v člověku. Není to jenom náboženství, jež existovalo po dvacet století, nýbrž cesta směřující do budoucnosti (J 14,6; Sk 16,17; 18,26).

I

Křesťan nalézá střed své víry v Ježíši Kristu a Jím poměřuje a oceňuje všecko (Ga 2,20; Zj 1,8).

Chápe zjevení o božském tajemství Trojice jakožto svědectví o lásce Boží a jakožto výzvu k jednotě v lásce (J 3,16; 17,21; 1J 4,8).

Věří, že příchod Bohočlověka na naši zem nebyl jednostranným Božím činem, ale výzvou člověku, aby odpověděl na lásku Boží (Zj 3,20).

Křesťan vidí ve víře nikoli abstraktní přesvědčení, nýbrž úplnou důvěru v Boha, který se zjevil v Kristu (Ř 4,3).

Naslouchá slovu Božímu, které je uchováno v Písmu, ale nevykládá každou řádku Bible do slova a do písmene, zvlášť pokud jde o Starý zákon (Ř 7,6).

Věří, že jeden a týž Bůh se zjevoval v obojím Zákoně. Zjevoval se však postupně, jak to odpovídalo stupni lidského poznání (Žd 1,1–2).

Nežádá od své víry zjevná hmatatelná znamení (Mk 8,11–12), protože má stále na mysli, že veškeré stvoření je samo o sobě zázrak (Ž 18,12).

Odmítá vykládat zlo v člověku pouhou jeho nedokonalostí anebo „relikty animální přirozenosti“ a věří v reálnost metafyzického zla (J 8,44).

Zavrhuje snahy hledat v Písmu anebo u církevních Otců poznatky z přírodních věd, které by se hodily pro každou dobu.

Dívá se na vědecké zkoumání Bible a církevních dějin jako na důležitý prostředek objasnění smyslu Zjevení a konkrétních podmínek posvátných dějin.

III

Křesťan ví, že důstojnost lidské osobnosti, hodnotu života a tvorby ospravedlňuje to, že člověk je stvořením Božím (Ž 8).

Vyznává svobodu jakožto jeden z nejdůležitějších zákonů ducha, přičemž pohlíží na hřích jako na formu otroctví (2K 3,17; J 8,32; Ř 6,17).

Věří, že člověk má možnost získat Ducha Božího. Aby však odlišil toto získání Ducha od chorobné exaltace, posuzuje vše podle plodů Ducha (Ga 5,22–23).

Podle apoštola Pavla hledí na lidské tělo jako na chrám Ducha (1K 6,19), i když nedokonalý v důsledku stavu přírody po pádu. Uznává, že je nutno o ně pečovat (1Tm 5,23), pokud nepůjde přímo o „kult těla“.

Věří, že lidská láska je svatá, je-li spojena s odpovědností; věří v posvátnost rodiny a manželství (Gn 2,18.23–24; Mt 19,5).

V souvislosti s rozhodnutími koncilů pohlíží na manželství a na mnišství jako na rovnocenně „počestné“, pokud se mniš-

ství nepřijme pod vlivem ctižádostivosti a jiných hříšných pohnutek.

Neodmítá dobro, ani když vzešlo od lidí, kteří nejsou nábožensky založeni, zavrhuje však násilí, diktát, nenávisť, i když jsou skryty pod rouškou jména Kristova (Mt 7,21; Mk 9,40; Mt 21,28–31).

Na všechno krásné, tvůrčí a dobré pohlíží jako na to, co patří Bohu, jako na skryté působení milosti Kristovy.

Soudí, že infikování té či oné oblasti života hříchem nemůže být důvodem k tomu, abychom ji zavrhovali. Naopak: boj za nastolení království Božího se má vést v samém ohnisku života.

Ví, že „asketičnost“ evangelia nespočívá ve sklonu k útěku ze světa, nýbrž v duchu nezištného sebeobětování, v boji s „otroc-tvím těla“, v uznání převahy nepomíjejících hodnot (Mt 16,24).

Možnost uskutečnit křesťanské poslání vidí ve všem: v modlitbě, práci, tvorbě, účinné službě a mravní kázni.

Nepovažuje rozum a vědu za víře nepřátelské. Poznání osvětlené duchem víry prohlubuje naši představu o vznešenosti Tvůrce (Ž 103; 3Kr 4,33; Ž 88,6).

Je otevřený všem problémům světa; spoléhá na to, že jakýkoli z nich může víra posoudit a najít v něm smysl.

Spolu s apoštolem tvrdí, že svědectví víry ve světě je především svědectvím služby a účinné lásky (1K 13).

Na život společnosti pohlíží jako na jednu z oblastí, kde lze uplatňovat zásady evangelia.

Uznává občanské povinnosti člověka (Ř 13,1), pokud se nepřičí požadavkům víry (Sk 4,19).

Neprohláší ten či onen systém vlády za specificky křesťanský. Hodnota systému se měří tím, co dává člověku: účelností a humánností.

IV

Křesťan poznává přítomnost a působení Krista v církvi a také v životě vůbec – i v jeho nejprostších každodenních projevech (viz podobenství Páně, zvláště Mt 6,28–29).

Věří, že církev žije a roste silou Kristovou (Mt 16,18; 28,20).

Věří, že Kristus se zjevuje ve svátostech církve, v jejím posvěcování světa, v jejím učení a službě (1K 11,26; Mt 18,19–20; Ř 6,11; Mt 28,18; L 10,16). Ví však, že ani jediná z těchto po-

dob církevního života nepostačuje sama o sobě, protože Kristus přišel i jako Spasitel, i jako Uzdravovatel, i jako Učitel.

Rozlišuje Tradici (ducha víry a učení) od „tradic“, které představují nemálo folklorních a jiných přechodných vrstev nakupených na náboženském životě.

Má v úctě obřadné formy zbožnosti, nespouští však ani na okamžik ze zřetele, že jsou ve srovnání s láskou k Bohu a lidem druhotné (Mt 21,23–24; Mk 12,28–31).

Věří ve význam hierarchického a kanonického principu v církvi; vidí, že tento princip patří ke struktuře celého fungujícího organismu, který má ve světě praktické poslání (1K 12,27–30).

Ví, že bohoslužebná a kanonická ustanovení se během staletí měnila a že ani v budoucnosti nemohou (a nemají) zůstat absolutně neměnná (J 3,8; 2 K 3,6–17). Totéž platí i o teologickém výkladu pravd víry, který měl dlouhé dějiny a různé fáze objevování (rozšiřování) a prohlubování (například církevní Otcové zaváděli nové pojmy, které v Písmu nejsou).

Nebojí se kritického pohledu na minulost církve po příkladu učitelů Starého zákona, Pána Ježíše a svatých Otců.

Hodnotí všechny nelidské výstřelky křesťanské minulosti (i přítomnosti) – popravy heretiků a podobně – jako zradu na duchu evangelia a faktické odpadnutí od církve (L 9,51–55).

Ví, že Kristovi protivníci (zločinný vladař, vládychtivý velekněz a fanatický stoupenec starých zvyků) nepatří jenom do dob evangelia, ale berou na sebe různé podoby v jakékoli době (Mt 16,6).

Má se na pozoru před autoritářstvím a paternalismem, které nevyrůstají z ducha víry, ale z rysů příznačných pro pokleslou lidskou přirozenost (Mt 20,25–27; 23,8–12).

Rozdělení křesťanů prožívá jako společný hřích a čin namířený proti vůli Kristově (J 10,16). Věří, že tento hřích bude v budoucnu překonán, nikoli však cestou vyvyšování, pýchy, sebeuspokojení a nenávisti, nýbrž v duchu bratrské lásky, bez níž se poslání křesťanů nemůže uskutečnit (Mt 5,23–24).

Je otevřen všemu cennému, co je obsaženo v křesťanských i nekřesťanských náboženstvích (J 3,8; 4,23–24).

Odluku církve od státu považuje za optimální situaci pro víru a vidí nebezpečí už v samotné ideji „státního náboženství“.

Podobu jednotlivých národních církví si cení jako konkrétní

individuální ztělesnění lidského ducha a boholidského tajemství, to mu však nebrání vidět všeobecný charakter církve.

Věkovité kulturní dílo církve nevidí jako chybu, ale jako realizaci darů Božích.

V

Křesťan věří, že dějiny jsou postupný proces, vedoucí přes zkoušky, katastrofy a boj k budoucímu naddějinnému království Božímu.

Bere s rezervou koncepci „nezdařených dějin“, tj. přesvědčení, že pravda Boží utrpěla na světě úplnou porážku (proti tomu mluví Zj 20,1–6).

Věří, že ať přijde den Posledního soudu kdykoli, člověk musí pracovat pro dobro druhých, budovat království dobra, Město Boží.

Věří, že Soud už začal – tím okamžikem, kdy Kristus začal kázat (J 3,19; 12,31).

Na posmrtný stav duše pohlíží jako na přechodný a nedokonalý stav, který bude v budoucnu doplněn všeobecným vzkříšením a proměněním (Da 7,13; J 5,28; Ř 8,11; Zj 20,11–15).

Ví, že království Boží, které přijde, může už dnes být „mezi námi“ (L 9,27; 17,21).

(konec osmdesátých let, poprvé publikováno 1989)

Výzva

Ze všech koutů země jsou slyšet varovné signály. Výkřiky o pomoc. Hrozba smrtelné nemoci visí nad světem. Nad naší zemí. Nad našimi dětmi. Nad celou naší budoucností.

Nepřejdeme-li nyní od slov k činům, propásneme v nejbližší době šanci: Povstane národ proti národu a království proti království, bude hlad a zemětřesení na mnoha místech (Mt 24,7).

Není to poprvé, kdy se naplňují hrozivá proroctví Bible. Člověk dostal možnost volit ze dvou cest. Hled', předložil jsem ti dnes život a dobro, i smrt a zlo (Dt 30,15). Příliš mnozí dali bohužel přednost cestě smrti a zla.

Na konci dvacátého století si nyní můžeme přecíst stejná prorocká slova, která jsou v Bibli, i v knize dějin. Znovu a znovu nás poučují, že zlo se mstí samo sobě.

Násilí na lidech, na jejich vůli a svědomí rodí zrádce, udavače a otroky. Války, teror a bezpráví vyhubily celé národy, ničily jejich ducha, kulturu a mravní základy.

Byli jsme varováni.

Boží slovo dávno předpovědělo, kam vede tyranství a šovinismus, konzumní přístup k životu a nelidskost, nevíra a ďábelská pýcha.

Přesto jsme se nevzpamatovali. Nepochopili jsme nutnost pokání.

Teď na nás číhá další nepřítel. Nepřítel vnitřní.

Jmenuje se NEZODPOVĚDNOST a LHOSTEJNOST.

Ze Stvořitelovy vůle je náš život postaven tak, že nás navzájem spojují tisíce pout. Člověk předává druhému člověku znalosti, tradice, výsledky práce, víru, lásku a samotný život. Na základě stejného zákona se lidé mohou stát také šířiteli nákazy zlem.

Všichni jsme tak odpovědní jeden za druhého. Lhostejnost je tedy zločin a hřích.

Nezodpovědnost, odmítnutí myslet na bližního je hřích proti Kristovu přikázání, které vyžaduje přemáhat umrtvující egoismus. Evangelium nás varuje: nebudeme-li činit pokání, neponeseme-li plody pokání a neodvrátíme-li se od cesty sebelásky, staneme se nakonec obětí slepých destruktivních sil (L 13,4–5).

Co jiného než lhostejnost a nezodpovědnost vedly k posílání všech norem, Božích i lidských?

Kde jinde hledat příčinu apokalyptických hrůz v Semipalatinu, Černobyli a na dalších místech? ...

Dnes se obracím s prosbou a výzvou k těm, kdo se rozhodli léčit lidi.

Obětaví pracovníci a služebníci ušlechtilé vědy, kteří pracujete pod křesťanským znamením, znamením kříže!

Lépe než druzí znáte rozsah tragédie, lépe než jiní chápete, jak blízko jsme u okraje propasti. Zlověstná epidemie nabírá na rychlosti. Ještě chvíli a její následky budou nezvratné.

Vy také dobře víte, že kvůli krizi celé naší ekonomiky trpí naše země kritickým nedostatkem jednorázových jehel.

Naštěstí se najdou lidé a organizace u nás i v zahraničí, kteří dělají všechno, co mohou, aby zastavili blížící se záhubu.

Naše naděje je v pomoci Boží, která se uskutečňuje prostřednictvím milosrdných duší a milosrdnými rukama.

Naši odpovědi na pomoc by měla být nejen vděčnost, ale i plné uvědomění si našeho dluhu, který leží na nás.

Mezi pracovníky ve zdravotnictví je mnoho věřících. Obracím se k nim: zapřísahám vás pro jméno Boží, abyste neporušovali pravidla, která je nutno dodržet při použití jednorázových jehel. Jejich opětovné použití ohrožuje životy lidí, dětí. A vy to víte.

Kdybyste byli v pokušení porušit zákon, ať ve vašem srdci hlasitě zazní hlas svědomí, které do nás vložil Bůh. Vzpomeňte si v tu chvíli, že vám byly svěřeny nástroje života a smrti.

Obracím se k těm, kteří se nehlásí k žádnému náboženství. Vždyť vy jste také stvořeni k obrazu Tvůrce, on i vám dal ducha a svědomí. Všichni se budeme zodpovídat za své bratry a sestry. Za děti.

Příliš dlouho jsme pošlapávali pravdu, víru a milosrdenství.

Sklidili jsme hroživou úrodu zločinů, drog, šilenství a nenávisť. Úrodu bídy a nemoci.

Opakuji, že nás před tím vším varovalo Boží slovo.
Už nemůžeme dál pokoušet osud.
Teď je doba poslední zkoušky.

(1990)

Obavy, naděje, plány

Znepokojuje mne inertnost – setrvačnost, netečnost. Existuje inertnost fyzická, biologická (v přírodě má obrovskou sílu). Je však také inertnost psychofyzická, sociální. Po desítky let dopadaly těžké rány na život, víru, na lidské vědomí; celé generace jsou zmrzačené. A tohle všechno se nedá vyléčit v jediném okamžiku, jako když se mávne kouzelným proutkem. Dokazuje to úporná nechuť, odmítání přijmout pravdu o naší minulosti, a to nejenom u lidí starších, kteří by se kvůli tomu museli rozloučit se svými starými iluzemi; je tady i hodně mladých, u nichž se nečekaně projevují sklony k totalitnímu myšlení a cítění. Právě tohle mne znepokojuje: ta inertnost zla, inertnost gigantické sociální nemoci. Lidé se dívají na „perestrojku“ jako na všelék, který od nich nevyžaduje žádné úsilí. Jako by se jen otočením vypínače – „*Fiat lux!*“ (Budiž světlo!) – dostalo všechno do pořádku, jak to má být. Byla vyhlášena pravda, odhalena nepravda; a že dům zpustošili, vyhodili do povětří a vykradli, na to se zapomnělo?

Nyní se lidé obracejí na nás, na církev: „Vy máte takové duchovní poklady, čekáme na ně!“; nechťejí ale slyšet, že také náš dům (církev) byl rozkradený, zpustošený, že poklesl a byl dlouhou dobu neobydlený. Často se u nás mluvilo o tom, jaké následky měla válka, hlad. Dnes žijeme v době následků nesmírné patologie dějin. A tyto následky existují podnes: v lidských duších, v pracovní morálce, v rodině, ve vědomí, na ulici. ...

Mé naděje jsou čistě mystického rázu, já totiž přes to všechno věřím, že síly dobra zvítězí. Jsem přesvědčen, že síla zla se opírá o naši zbabělost a tupost a že na ní staví. Ale je pro mne útěchou, že během celé té éry zločinů se vždy našli lidé pevní, spravedliví, mučedníci, jako byli například arcibiskup Luka Vojno-Jaseněckij, psychiatr Dmitrij Ivanovič Melechov či Andrej Dmitrijevič Sacharov. To je záruka, že ducha